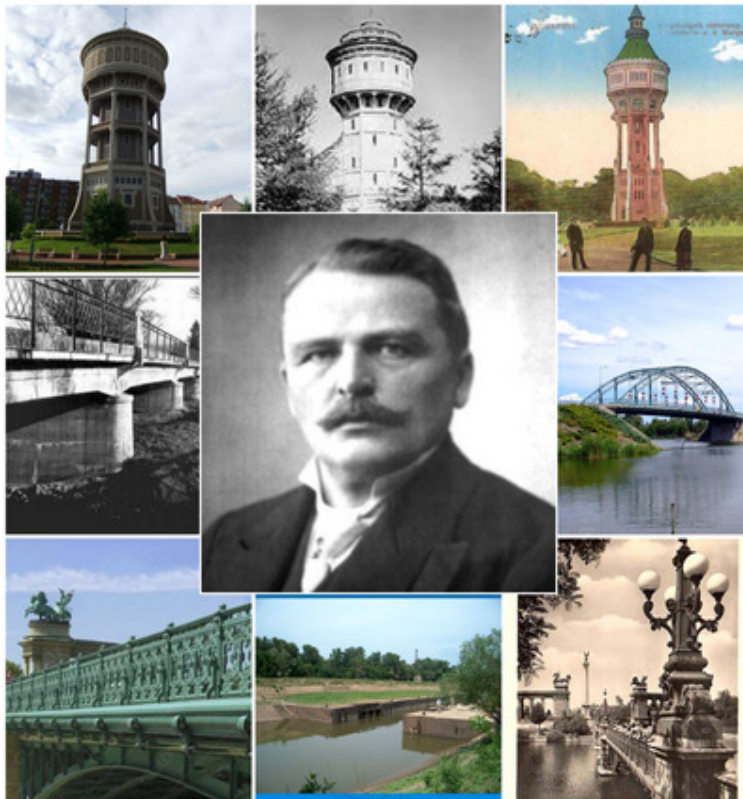

Zielinski Szilárd víztornyai és vízügyi létesítményei

Dolgozat a Magyar Hidrológiai Társaság XXXVII. Országos Vándorgyűlésére

Készítette: Kiss Miklós

Budapest, 2019

95 évvel ezelőtt, 1924-ben halt meg a vasbetonépítészet hazai úttörője: Zielinski Szilárd. A dolgozat ismerteti életét, munkásságát, alkotásait, foglalkozik a vízügyi létesítményekkel és kiemel néhány látványos víztornyot.

Tartalom

Dr. Zielinski Szilárd életútja	3
A Zielinski híd vasszerkezete	4
Ráckevei Árpád-híd	4
Kőbányai víztorony	5
Szegedi víztorony	6
Duzzasztó és hajózsilip (Bökény)	7
Margitszigeti víztorony	8
További vizes alkotásai	9
Emlékezete	10
Források	11

Dr. Zielinski Szilárd életútja

1860 május elsején látta meg a napvilágot Mátészalkán. Édesapja: Stanislaus Zieliński, Lengyelországból emigrált Magyarországra. Édesanyja: Böhm Terézia. A pesti főreáltanodában, majd a budapesti műszaki egyetemen végezte tanulmányait, majd állami ösztöndíjjal nyugat- európai egyetemeken bővítette tudását. Párizsban az Eiffel cégnél kezdett dolgozni. Hazatérve 1887-ben mérnöki vállalkozást kezdett, melynek fő profilja a híd-és vasútépítés volt. Az eddig használatos beton, fa - és vasszerkezetek helyett szorgalmazta a Nyugat-Európában megismert és az ott már alkalmazott vasbeton elterjesztését.

A világ nagyvárosaiban ekkor már egyre jobban növekedtek föld alatti vasutak, ezért Zielinski Szilárd is tervet készített a budapesti „Magyar Metropol Vasút” létrehozására. Ezért a munkájáért 1897-ben – elsőként az országban – Zielinski Szilárdnak mérnök-doktori címet adományoztak. Ekkortól kapott katedrát a műszaki egyetem építészeti tanszékén.

1900-ban javaslatot nyújtott be a Mérnöki Kamara létrehozására. Javaslatát csak jóval később valósult meg: 1923. március 8-án. Első elnökének a korábbi javaslattevőt, dr. Zielinski Szilárdot választották. Tisztségét csak nagyon rövid ideig tölthette be, ugyanis gazdag életútja 1923. április 24-i halálával véget ért.

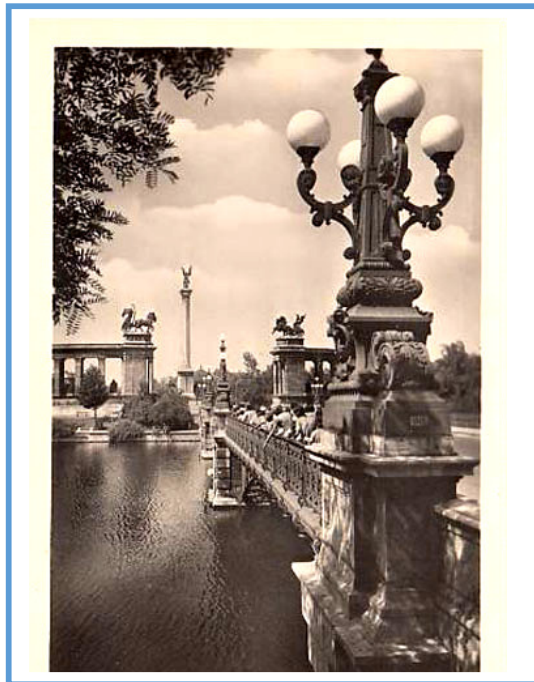
Alkotásai: hidak, vasutak, épületfödémek, víztornyok, vízügyi műtárgyak – néhány kivétellel – büszkén állnak szerte a Kárpát-medencében, az egykori Magyar Királyság területén, melyek közül csak néhány vizes vonatkozásával foglalkozik a dolgozat.

Első vasbeton alkotása: az ország első gyalogos aluljárója a kőbányai Új-köztemetőnél Budapest, X. kerületében.

A Zielinski-híd vasszerkezete (Budapest, 1895–1896)

A budapesti Városliget egyik ékessége a mesterséges tó felett átívelő híd, – korábbi nevén Milleneumi-híd – amely mai nevét tervezője halálának 70. évfordulóján kapta.

Az ezeréves ünnepségekre tervezett beruházások között írták ki hídra a tervpályázatot, melyet Zielinski Szilárd és társai nyertek el.

A tervekért nem fizettek, de a győztes megkapta az építés jogát.

A beton alapra faragott mészkőpilléreket állítottak. Díszes korláttal és lámpatestekkel ékesítették. Az utat vörösfenyő burkolattal látták el. A vasszerkezetet a Ganz-gyár készítette.

A hidat már többször – utoljára 2005-ben – felújították.

2.2 Ráckevei Árpád-híd (1897)

A híd a Soroksári-Duna-ág fölött köti össze a Csepel-szigetet a túlsó parti főúttal. Régebben itt egy fahíd állt. Zielinski alkotását, a háromcsuklós ívhídat 1897 szeptemberében avatták fel. Hosszúsága: 68,20 méter. A II. világháborúban felrobbantották. 1993-'94-ben felújították.

Kőbányai víztorony (1903)

Kőbánya fejlett iparának és lakosságának vízellátására létesült 1903-ban Zielinski tervezésében az ország első vasbeton víztornya.

Méretei:

Medence térfogata: 350 m³

Belső átmérője: 10 méter

Töltésmagassága: 4,60 méter

A torony egy szépen gondozott közparkban állt a kőbányai Iház utcában. Ezt a parkot később bekerítették, ma a Fővárosi Vízművek zárt telephelye.

A víztorony az évek múlásával a vízellátásban feleslegessé vált. A vízműtelep új medencéjének építése miatt 1968. december 23-án (az első pesti vízmű üzembe helyezésének 100 éves évfordulóján) felrobbantották.

Szegedi víztorony (1903-1904)

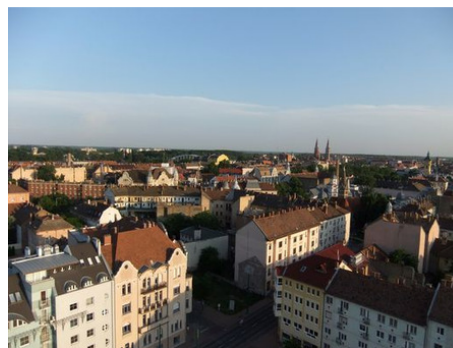
Szegeden, a Szent István téren magasodik a magyar víztorony-építészet egyik remeke, a szegediek által "Öreg Hölgynek" elnevezett, ma is üzemelő víztorony.

Méretei:

Medencetérfogat: 1000 m³

Magassága: 59,40 méter

Tartály belső átmérője: 15,10 m

Belsejében szikvízgyártási és fizikatörténeti állandó kiállítás tekinthető meg. Kilátóteraszáról élénk táru a nagy árvíz után nagyszerűen megtervezett, újjáépített, mosolygó emberekkel teli város.

Duzzasztó és hajózsilip (Bökény, 1905 – 1907)

Európában elsőként épült 1905 és 1907 között ez a vasbeton szerkezetű folyami műtárgy Csongrád megyében, a Hármas-Körösön. Célja volt, hogy teherszállítású hajózási útvonalat biztosítson a Körösön Békésszentandrásig. A duzzasztóművet 35 méter hosszúságúra tervezte Zielinski, amelyben 350 db 4,64 méter hosszú vörösfenyő gerendatüskék alkották a gátat, amellyel 3,53 méter duzzasztási szintet értek el.

A hajózsilip 68 méter hosszúságúra és 10 méter szélességűre készült. A vasszerkezetű zsilipkapukat kézzel vezérelték. Akár 1000 tonnás uszályok is áthaladhattak a vízlépcsőn.

A teherszállítás a folyóról a szárad második felében fokozatosan áthelyeződött a közutakra, ezáltal a zsilip feleslegessé vált. A műtárgy műszaki állapota egyre romlott ezért 1987-ben üzemén kívül helyezték.

A bökényi zsilip emlékműve

2.6 Margitszigeti víztorony (1909 – 1911)

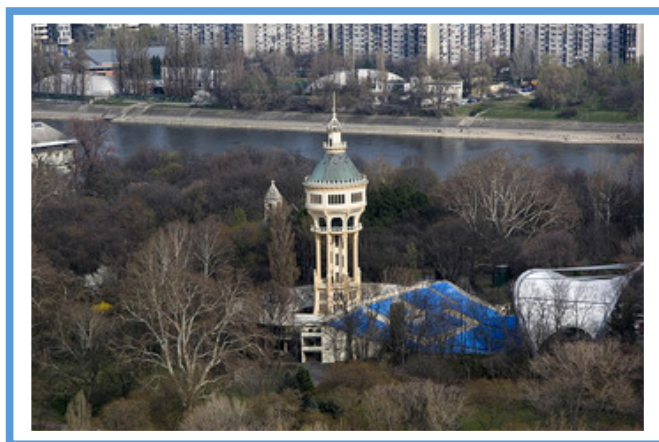

Budapest legszebb kertjének, a Margitszigetnek a vízellátását volt hivatott biztosítani a Ray Dezső által tervezett és Zielinski Szilárd kivitelezésében épült torony. Budapest legszebb, leglátványosabb víztornyát – a kor igényeinek megfelelően – a szecessziós stílusjegyek jellemzik. Üzembe helyezésekor kettős funkciót látott el: a vízellátás mellett kilátóként is működött.

1938-ban létesítették mellette a szabadtéri színházat. A II. világháborúban katonai szerepet töltött be, az ostrom idején komoly sérülések érték. Az ötvenes évek közepén, amikor a sziget vízellátó rendszere beintegrálódott a Fővárosi Vízművek vízhalózatába a víztorony vízellátási feladata megszűnt. 1977 óta építészeti műemléknek nyilvánították. A '80-as években a medencét eltávolították és kívülről felújították. Azóta kilátóként, képzőművészeti kiállítóhelyként üzemel.

A torony adatai

Magassága	57 méter
Medence átmérője	13 méter
Medence térfogata	600 köbméter
Kúptető átmérője	13,2 méter
Kúptető magassága	8,5 méter
A főoszlopok szabad magassága	13,2 méter
A főoszlopok terhelése	22 tonna
Kupolaterem, 4. szinti kilátó magassága	33 méter
Lépcsőfokok száma a kupolateremig	152

2.7 További „vizes” alkotásai

<p>Víztorony Szolnokon</p> <p>Víztorony Belcsényben (Beocsin, Szerbia)</p> <p>250 m hosszú vasúti híd Máriaradnán (Radna, Románia) a Maros felett</p> <p>210 m hosszú négynyílású híd a Temes felett Örményesen (Románia)</p> <p>200 m hosszú közúti híd a Vág felett Nagybittsén (Nagybiccse, Szlovákia)</p> <p>145 m hosszú, háromnyílású híd Apátfalván a Maros felett</p> <p>105 m hosszú közúti Csengerben a Szamos felett</p> <p>100 m hosszú közúti Tisza-híd Nagybocksón (Velikij Bicskiv, Ukrajna)</p> <p>40 méteres vasúti híd Busócon (Busovce, Szlovákia) a patak felett</p>	<p>Maros hidak Magyarcsanádon</p> <p>Zala-híd Kustvány és Kehida között</p> <p>Trencsényi (Trencin, Szlovákia) közúti híd a Vág felett</p> <p>Ártéri-híd a Mura folyón Letenyénél</p> <p>Kisvasúti patak-hidak, felüljárók szerte az országban</p> <p>Zala-híd András hidán</p> <p>Tervek a Széchenyi Lánchíd átépítésére</p> <p>Lánchíd tervezése a Nis folyó felett Nis városában (Szerbia)</p> <p>Fiumében (Rijeka, Horvátország) kikötői elevátor</p>
--	---

Zala-híd Kehida és Kustvány között

3. Emlékezete

Az utókor méltóképp őrzi Zielinski Szilárd emlékét.

Síremlékét a Fiumei úti Sírkertben láthatjuk.

Egykori, lakóházánál, a Budapest XI. kerület, Budafoki út 4. sz. alatt épület falán emléktáblát emeltek tiszteletére.

Hatalmas életműve emlékére a Magyar Mérnöki Kamara 2000-ben Zielinski Szilárd-díjat alapított.

Források

- *Dr. Zielinski Szilárd emlékezete (emlékbeszéd): A Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye, LXII. kötet 21-22. szám*
- *Hidak a Városligetben (II.): Zuglói Lapok, XXV. évf. 17. sz.*
- *Hídjaink: A római örökségtől a mai óriásokig: Budapest: Közlekedésfejlesztési koordinációs Központ. 2007. 48. o.*
- *Kiss László, Kiszely Gyula, Vajda Pál: Magyarország ipari műemlékei: Budapest, 1981*
- *Mihailich Győző, Haviár Győző: A vasbetonépítés kezdete és első létesítményei Magyarországon. Budapest, 1966*
- egykor.hu
- kvte.hu
- kitervezte.hu
- sideplayer.hu
- szentesinfo.hu
- vizinform.hu
- wikipedia.org